

La cultura escrita de Josep Finestres¹

NATÀLIA VILÀ URRIZA

Graduada en Història
Universitat Autònoma de Barcelona

SIKARRA. REVISTA DEL CENTRE
D'ESTUDIS SEGARRENCOS
1 / 2020, p. 146-162

RESUM: El present article pretén ser una aproximació a la relació de Josep Finestres amb la cultura escrita. Malgrat que Finestres és un personatge ja conegut, la nostra intenció és analitzar-lo des d'una perspectiva innovadora, posant èmfasi en el vessant cultural del personatge i contribuint al coneixement de la història del llibre. Amb aquest objectiu tractarem de la relació de Finestres amb els llibres, els seus mecanismes d'adquisició, el procés de publicació dels seus escrits i, finalment, els tràmits de censura civil i eclesiàstica de l'època. Tot això, servint-nos principalment del seu epistolari, una font documental sens dubte extraordinària. **Paraules clau:** Universitat de Cervera, cultura escrita, Josep Finestres, llibres

ABSTRACT: This paper aims to be an approach to the relationship of Josep Finestres with written culture. Even though Finestres is already a well-known figure, our intention is to analyse him from an innovative perspective, emphasising the cultural dimension of the character and contributing to the history of book. With this aim, we will address Finestres' relationship with books, his acquisition mechanisms, the publishing process of his writings, and to conclude, the procedures of the civil and ecclesiastical censorship of the period. In order to achieve our purpose we will make use mainly of his collection of letters, an undoubtedly extraordinary source. **Keywords:** University of Cervera, Written Culture, Josep Finestres, Books

INTRODUCCIÓ

Josep Finestres ha estat un personatge recurrent per a la historiografia, sobretot en les monografies que tracten de la Universitat de Cervera. Tanmateix, la seva existència és poc coneguda més enllà del món acadèmic, malgrat el pes que té com a referent d'intel·lectual català del segle XVIII i el valor documental que desprèn la seva correspondència.

Coneixem molt de la seva vida gràcies a la biografia publicada per Gallissà l'any 1802, feta a partir de les memòries de l'autor i de la correspondència privada de Finestres.² Josep Finestres i de Monsalvo (1688-1777) va néixer en el si d'una família benestant barcelonina. L'educació humanística que va rebre al Col·legi de Cordelles serà fonamental, ja que els valors transmesos per la Companyia de Jesús seran un mirall de la seva futura trajectòria acadèmica i ideològica (Pérez Simeón, 2005: 18-21). L'any 1706, va iniciar els seus estudis en lleis a la Universitat de Barcelona, on es va treure el grau de batxiller. El 1715, tot just acabada la Guerra de Successió, es van traslladar provisionalment els estudis de Barcelona a Cervera, on Finestres es va treure la llicenciatura i el doctorat en dret civil, i el batxiller i la llicenciatura en canons. El 1718 es va erigir definitivament la Universitat de Cervera com

1 El present article es basa en el treball de fi de grau de l'autora, titulat *Josep Finestres. La cultura escrita a través de su epistolario*, dirigit per Antonio Espino López i defensat el juny de 2018.

2 Vegeu Gallissà i Costa (1802). Nosaltres n'hem utilitzat la traducció en llengua catalana (Gallissà, 1932), que forma part de la biografia de Finestres que publicà Casanovas (1932).

a única institució acadèmica del Principat, i Finestres va formar part del seu cos docent des del primer moment. Després de passar per diferents esglaons acadèmics, el 1743 va llegir les oposicions per obtenir la càtedra de prima de lleis, que va ocupar fins a la seva jubilació, l'any 1751. Un cop retirat, va romandre a Cervera i no es va desvincular de la vida universitària fins a la mort (Gallissà, 1932: 443-446).

Josep Finestres no és només una figura clau per la seva trajectòria acadèmica, ja que les seves contribucions a la Universitat es veuen també en altres aspectes. El fet de ser escollit en quatre ocasions per ocupar el càrrec de canceller interí (1743, 1748, 1752 i 1762) demostra la seva implicació en el govern d'aquesta institució. A més a més, compaginava la tasca docent amb altres activitats: va participar en diferents comissions del claustre i va exercir temporalment alguns oficis, com el de primicer, comptador, comissari de festes i corrector d'impremta (Gallissà, 1932: 443-446). Nogensmenys, la seva correspondència reflecteix un vessant més personal, que transcendeix per sobre de la seva relació de mèrits. A través de les seves cartes veiem un Finestres que actuava com una persona corrent, amb preocupacions, obligacions personals i una vida social molt activa: mantenia correspondència amb molts individus, gestionava encàrrecs de llibres amb editors i impressors estrangers i dedicava moltes hores a llegir i escriure.

Pel que fa a la seva personalitat, podem definir Finestres com un intel·lectual humanista que va consagrar la seva vida a l'estudi i a la Universitat. Mai es va casar i, tot i estar tonsurat, mai es va ordenar sacerdot. La seva personalitat estava marcada per una intransigència envers les idees il·lustrades i les aportacions que aquest corrent feia en les ciències jurídiques (Pérez Simeón, 2005). Així mateix, destacava per professar un gran respecte a tota autoritat i a la religió cristiana, malgrat que no fou radicalment intransigent, ja que no tenia cap inconvenient a llegir ni citar autors reformistes (Pérez Simeón, 2005). En realitat, hem de tenir en compte que Josep Finestres no fou un personatge que destaqués per la seva influència política ni per l'èxit comercial de les seves obres. Lluny d'aspirar a una vida de grandeses, el seu temperament humil i auster el va portar a tenir una vida bastant tranquil·la i desapercebuda. Tot i això, tampoc podem dir que no tingués un recorregut sense alts i baixos: l'any 1745 fou suspès de la seva càtedra i va passar un mes a la presó de la Universitat, acusat de faltar al respecte al canceller en un discurs acadèmic.³

La personalitat introvertida de Finestres no facilitava la seva merescuda projecció entre els cercles acadèmics exteriors. En aquest sentit, si Finestres va poder sortir de l'anonimat, va ser gràcies al seu amic Gregori Mayans. Aquest erudit valencià el va convèncer per publicar les seves obres, el va donar a conèixer entre els cercles intel·lectuals europeus i, gràcies als seus contactes, va moure fils perquè Finestres guanyés les ternes per accedir a les càtedres.

Entre les fonts d'informació que ens han restat de Finestres en destaca el magnífic epistolari, incomplet, però que, per la diversitat d'informació que comprèn i per la seva envergadura, s'ha convertit en una font privilegiada que molts autors no han obviat —tot i que encara no existeix cap estudi global del seu contingut. El clar protagonisme dels llibres reflectit en les seves cartes permet que puguem utilitzar-les per reconstruir la relació que un membre de l'elit intel·lectual de l'època podia arribar a tenir amb la cultura escrita. A la dècada de

³ Carta 1289 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 29 de maig de 1745).

1930, Ignasi Casanovas va recopilar les cartes de Finestres en dos toms (Finestres, 1933; Finestres 1934), cosa que va facilitar considerablement el seu accés. Anys després, Miquel Batllori va completar i publicar un suplement (Finestres, 1969). El resultat global d'aquesta tasca de transcripció i edició va ser la compilació de més de 1.300 cartes, que permeten resseguir la vida d'aquest jurisconsult i analitzar-la des de múltiples punts de vista.⁴

Els principals corresponents que apareixen en aquest epistolari són la família De Dou i Gregori Mayans, amb qui es va escriure durant més de cinquanta anys, de manera que esdevé la relació més estable de tota la recopilació. Tanmateix, existeixen un seguit de factors que fan que puguem considerar que les cartes conservades i transcrites només corresponen a una petita part del total: per exemple, sabem que Finestres dedicava els diumenges a respondre a tota la seva correspondència i que li suposava una tasca feixuga per la seva acumulació. A més a més, coneixem altres corresponents per mencions indirectes i algunes cartes aïllades que fan pensar en una relació epistolar bastant intensa però no conservada. Malgrat aquestes mancances, la part que ens resta d'aquest cos incomplet és més que suficient per fer-nos una idea del funcionament de la seva xarxa epistolar i per reconstruir-ne fidelment la biografia.

JOSEP FINESTRES I ELS LLIBRES

Josep Finestres era, sense cap mena de dubte, un autèntic bibliòfil; Ramon Llàtzer de Dou, en el seu elogi fúnebre, va deixar constància d'això: «Onsevulla que veiés un llibre, immediatament li posava els ulls i les mans damunt» (Casanovas, 1932: 239). A més a més, les referències constants a novetats, recomanacions i adquisicions literàries converteixen els llibres en els autèntics protagonistes del seu epistolari. Tanmateix, hem de tenir en compte que Finestres, lluny de ser un col·leccionista de llibres amb afany decoratiu i ostentador, els adquiria amb una intenció clarament pràctica (Gallissà, 1932: 390).

Quan Finestres arribà a Cervera, es va trobar amb una ciutat eminentment rural, allunyada dels centres urbans i culturals i literàriament pobra (Agustí, 2016: 254). De fet, en una carta que va escriure a Ignasi de Dou i Solà l'any 1720, va definir de manera molt suggeridora aquesta situació dient que: «en ésta [ciutat] no hi ha sino fam, y miseria tant de llibres de estudi serio, y profitós com de divertiment».⁵ Aquesta carència també afectava l'àmbit domèstic; en una carta adreçada a Mayans l'any 1730, Finestres va deixar constància que «40 libros es una buena librería en Cervera».⁶ Ateses aquestes circumstàncies, no ens hauria d'estranyar que un bibliòfil de l'altura de Finestres decidís desesperadament erigir una biblioteca personal per tal de suplir aquest buit, fins a tal punt que s'acabà convertint en la vertadera biblioteca de Cervera, on acudien amb regularitat professors i estudiants (Casanovas, 1932: 38-40). Pel que extraiem de les seves cartes, Finestres tampoc tenia cap mena de criteri ni control de qualitat per tal de seleccionar els títols que fossin dignes de formar part dels seus prestatges. Així mateix, podem ser testimonis del fet que a mesura

⁴ Per citar les cartes hem optat per seguir el criteri de numeració que va estipular Casanovas, juntament amb la data i el nom de les persones a qui van adreçades.

⁵ Carta 154 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 4 de desembre de 1720).

⁶ Carta 194 (adreçada a Gregori Mayans, 20 d'agost de 1730).

que passà el temps, va anar disminuint el seu afany per construir una bona biblioteca, cosa que ell mateix reconeixia: «Yo ya no tengo especial pasión a aumentar mi pobre librería...».⁷

Molts historiadors han optat per fer un estudi quantitatiu de les biblioteques a partir d'inventaris *post mortem*. Malgrat això, hem de tenir en compte la problemàtica associada a aquest tipus de fonts notarial, que podríem resumir en l'equació següent: llibre posseït no implica llibre llegit i viceversa. Aplicant aquest criteri a la figura de Finestres, resulta impossible fer una aproximació a la quantitat de llibres que poblaven els seus «onze prestatges molt ordinaris de fusta de pi»,⁸ sobretot pel seu costum de prestar-los o regalar-los. L'únic que ho ha intentat ha estat Jaume Castells, l'anàlisi del qual ha donat com a resultat 570 llibres (Castells, 1989), malgrat que en cap moment menciona les limitacions que acabem d'exposar.

Deixant a part aquests mètodes quantitatius, un dels interrogants que més ha obsessiónat els historiadors del llibre és el següent: com es llegia en el passat? Extrapolant aquest intent d'anàlisi a la figura de Finestres, Gallissà ens dona molta informació al respecte: acostumava a llegir amb una ploma a la mà per prendre notes i per omplir de reflexions i correccions els marges dels llibres (Gallissà, 1932: 381). També manifesta l'existència d'una evolució sobre la manera de llegir de Finestres que Casanovas no va passar per alt: durant la seva joventut, Finestres va reconèixer que no arribava a assimilar tot el que llegia i es considerava un autèntic «golafre de llibres». No obstant això, durant la maduresa, la seva manera de llegir va evolucionar cap a una lectura més reflexiva i metòdica, fins a convertir-se en una lectura purament ociosa en els últims anys de la seva vida (Gallissà, 1932: 381).

La relació de Finestres amb els llibres també es pot mesurar per la seva labor com a bibliotecari entre 1763 i 1777, quan ja feia anys que era catedràtic jubilat. Si bé la Universitat es va erigir a finals de 1717, l'any 1758 encara no existia cap biblioteca, malgrat que els estatuts ja en preveïen l'existència a curt termini.⁹ Els avenços per a la seva creació es van produir l'any 1762, quan es va realitzar el trasllat del local i es van arreglar els prestatges, a part de demanar la llicència a l'inquisidor general per poder disposar, de manera reservada, de llibres prohibits. Finestres va ser nomenat bibliotecari uns anys després, en substitució de Magí Vilella (Rubio y Borrás, 1916: 127), i sens dubte va tenir un paper important en el seu proveïment, ja que va regalar molts exemplars de la seva pròpia biblioteca. La seva tasca com a bibliotecari va ocupar-li molt de temps i treball, donat que coincidí amb el moment de la seva creació i es va haver d'encarregar d'ordenar i inventariar tots els llibres:

A mí me ha ocupado algunos meses el ordenar nuestra bibliotheca académica, que, aunque sólo contiene unos 2.000 tomos, me ha costado mucho trabajo el poner en cada libro la nota impresa que dice ser de la librería de la Universidad, y si el libro es dado, el nombre del que lo dió; señalar el estante, cajón y número que en éste tiene, a más de distribuir los libros en

⁷ Carta 877 (adreçada a Gregori Mayans, 1 de gener de 1764).

⁸ «Inventari fet després de la mort de Josep Finestres», disponible a Casanovas (1932: 483).

⁹ Títol XXXVII, «de los bedeles y librería». A: *Estatutos y Privilegios Apostólicos y Reales de la Universidad y Estudio General de Cervera* (1750).

distinctas clases según sus materias; hacer el índice aritmético de todos los que contiene cada estante, y otro alfabético general por el qual se encuentra luego qualquier tomo. Quiera Dios que podamos aumentar el número de libros buenos, como deseo.¹⁰

A això s'hi sumà la cessió de la biblioteca del col·legi de Cervera de la Companyia de Jesús, els llibres de la qual també va haver de catalogar l'any 1772.¹¹

Malgrat la seva tasca, la biblioteca va ser un exponent de la manca de recursos de la Universitat; el seu catàleg publicat l'any 1831 indica que només disposava de 3.042 obres en 4.844 volums (Rubio y Borrás, 1916: 129). Així mateix, sembla que només funcionà de manera incipient mentre Finestres en fou bibliotecari. Aquesta afirmació la corrobora una carta de Ramon Llàtzer de Dou remesa al Reial Consell de Castella l'any 1806, que informa que des de la mort de Finestres no s'havia comprat cap llibre per a la Universitat i que la biblioteca amb prou feines havia estat oberta al públic (Rubio y Borrás, 1916: 132-140).

La seva contribució a la impremta universitària també es pot vincular a la seva personalitat bibliòfila. Cervera a inicis del segle XVIII estava desproveïda d'impremta. Per aquesta raó, l'any 1718, es concedí a la Universitat el privilegi d'impremta, juntament amb la impressió i la venda privatives de tots els llibres de comuna ensenyança (Rubio y Borrás, 1916: 186), un privilegi que en un principi havia de servir com a font d'ingressos per a la Universitat, però que a la pràctica va acabar sent una despesa a causa de la quantitat de frauds que s'hi van realitzar (Ruiz Fargas, 2016). Durant l'època que Finestres va publicar les seves obres, l'estampa va estar la major part del temps arrendada a la família Ibarra, responsable de l'establiment entre 1735 i 1788, excepte entre 1749 i 1754, quan estigué sota la supervisió de Josep Barber (Rubio y Borrás, 1916: 189-247).

Finestres va contribuir-hi sent regent d'imprentes i promovent la impressió de llibres jurídics per a l'ús acadèmic (Gallissà, 1932: 319). També va ser corrector d'estampa i el responsable de dotar la impremta de caràcters grecs —com a agraïment, la Universitat va dictaminar, l'any 1762, rellevar les despeses d'impressió de les obres de Finestres (Rubio y Borrás, 1916: 233). Tanmateix, tal com mostren les seves cartes, la impremta de la Universitat va deixar molt a desitjar, tant per dotació econòmica com logística, i en aquest sentit és molt suggeridora la frase següent: «Nuestra imprenta, aunque tomó por patrona a la Puríssima Concepción de la Virgen María, creo que fue concebida en pecado original, pues se frustran siempre quantos proyectos se hazen para adelantarla».¹²

LA «COMPANYIA FINESTRES-DOU»

Com ja hem mencionat, quan Finestres arribà a Cervera l'any 1715, es va trobar amb una ciutat «amb fam» de llibres. Davant d'aquella situació, i tenint en compte la seva personalitat bibliòfila, va decidir suplir aquella mancança erigint una bona biblioteca personal. Va utilitzar diversos mecanismes per tal de proveir-se de llibres, un dels quals va ser comprar-los

¹⁰ Carta 923 (adreçada a Gregori Mayans, 13 d'octubre de 1765).

¹¹ Carta 1026 (adreçada a Ramon Llàtzer de Dou, 20 de juliol de 1772).

¹² Carta 387 (adreçada a Gregori Mayans, 15 de gener de 1741).

en llibreries barcelonines, tot i que també va trobar-ne alguns d'interessants entre les mercaderies dels venedors ambulants que passaven per Cervera de tant en tant.¹³ Així mateix, va utilitzar el recurs d'encarregar-los a llibreters que acudien a fires estrangeres com les de Marsella o Bèlcaire, però només va optar per aquesta alternativa en casos molt puntuals.¹⁴ Nogensmenys, el recurs de proveïment més habitual fou l'adquisició en quantitats considerables a impressors estrangers mitjançant una mena de companyia extraoficial que organitzà amb Ignasi de Dou i Solà i de l'existència de la qual ja ens parlà Gallissà (1932: 297-298).

Els anys de major productivitat de la dita companyia foren els de la dècada de 1730-1740, quan Finestres va aconseguir establir contacte amb llibreters lionesos. Abans de 1730 tenim constància d'algunes compres a genovesos i lionesos. En el cas dels llibres procedents de Lió, sabem que utilitzaven un intermediari francès resident a Barcelona,¹⁵ però tot sovint era objecte de queixes per la seva lentitud i pels seus preus exorbitants. Finestres sabia que Mayans tenia comerç obert amb llibreters holandesos i francesos, i l'any 1730 va decidir demanar-li consell sobre la manera més eficaç de fer arribar llibres estrangers. Mayans segurament considerà que la millor manera era contactar directament amb els llibreters; per això el va posar en contacte amb Roque Deville, un llibreter lionès que casualment acabava de conèixer (Mestre, 1985). D'aquesta manera, Finestres inicià les seves relacions amb els germans Deville i Chalmette, de Lió, que durà fins que aquests entraren en fallida l'any 1748.¹⁶

Finestres comença a fer encàrrecs constants a aquests llibreters; no obstant això, ràpidament va començar a trobar-los alguns inconvenients. La principal queixa girava entorn dels preus; a més a més, tampoc tenien comerç amb impressors neerlandesos, que eren uns dels grans proveïdors del que Finestres anomenava «llibres moderns». A això s'hi afegiren els danys col·laterals del context bèl·lic que patí l'Europa central durant la primera meitat del segle XVIII. Ja l'any 1734 trobem en les cartes queixes referents al fet que una guerra —referint-se a la Guerra de Successió polonesa— impedia que els lionesos poguessin contactar amb els llibreters alemanys.¹⁷ Aquesta situació es repetí el 1746, aquest cop a causa de la Guerra de Successió austríaca, que va dificultar l'arribada de llibres nous als magatzems dels germans Deville i Chalmette (Finestres, 1933: 359-360).

Finestres s'adonà que era necessari trobar alternatives més econòmiques i llibreters amb un mercat més ampli. El 1736 va començar a fer encàrrecs a impressors saragossans i genovesos, fins que aquell mateix any va conèixer els germans Tournes, uns calvinistes originaris de Lió, però ubicats a Ginebra. Tot sembla indicar que els va conèixer mitjançant uns catàlegs de llibres que li van arribar a les mans.¹⁸ En aquella ocasió, Finestres i Dou van

¹³ Carta 491 (adreçada a Gregori Mayans, 23 de juliol de 1752).

¹⁴ Cartes 443 i 443 (adreçades a Gregori Mayans, 23 de juny de 1748 i 14 de juliol de 1748, respectivament).

¹⁵ Carta 185 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 8 de febrer de 1730).

¹⁶ Carta 446 (adreçada a Gregori Mayans, 11 d'agost de 1748).

¹⁷ Carta 264 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 16 de setembre de 1734).

¹⁸ Carta 312 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 11 d'octubre de 1736).

decidir formalitzar el conveni mitjançant una mena de contracte.¹⁹ No se'ns especifiquen els motius d'aquesta decisió, però podem intuir que volien evitar possibles problemes que ja van tenir amb els llibreters lionesos. Aquesta mesura, però, no va evitar del tot els inconvenients: si el principal problema dels lionesos eren els preus, el dels Tournes era la demora, tal com demostra la carta enviada a Ignasi de Dou el 20 de juny de 1737: «si los Tournes són tant flemàtics, no crech que nostra bilis pugui aguantar en altrás remeses».²⁰

La manca de fonts complementàries, com registres o llibres de comptes, fa que no puguem elaborar una anàlisi gaire profunda d'aquesta «companyia». No obstant això, per mitjà de les cartes podem fer-nos una idea de com funcionava. Finestres era qui establia els contactes amb els llibreters, els encarregava els llibres i, un cop aquests arribaven a Cervera, els distribuïa, mentre que Ignasi de Dou, com que residia a Barcelona i tenia bones relacions amb el món mercantil (Gallissà, 1932: 297-298), actuava més aviat com un gestor. Principalment comerciaren amb llibreters de Lió i Ginebra, però també tenim constància de trameses procedents d'Amsterdam, Tolosa i Gènova.

El funcionament de la «companyia Finestres-Dou» seguia sempre el mateix patró i les variacions acostumaven a ser mínimes. En primer lloc, Finestres enviava una llista dels llibres que desitjava encarregar per a ell i per a persones del seu entorn a una casa editorial, que era retornada amb el cost de cada un. Un cop ajustats els preus, en formalitzava la comanda. Sovint demanava els llibres en paper per enquadrar-los a Barcelona; aquest recurs tenia el doble avantatge d'estalviar costos i de garantir que els llibres arribessin menys danyats pels vaivens del viatge. Quan els llibreters tenien preparada la comanda, la feien arribar a Barcelona per mitjà de mercaders corresponsals ubicats a la ciutat —els més habituals eren Glòria i Picó (corresponsals dels germans Deville i Chalmette) i Bonardel (corresponsal dels germans Tournes)—, els quals actuaven com a intermediaris i s'ocupaven del transport dels llibres, de la seva seguretat i de cobrar el que es devia als llibreters.²¹

Un cop els llibres arribaven a Barcelona, Finestres recollia els diners entre els interessats i els feia arribar a Ignasi de Dou en efectiu o a través de lletres de canvi. Ignasi de Dou s'encarregava de pagar el que es devia als llibreters i de treure els llibres de la duana, a part d'abonar la resta de despeses, com el noli, l'emalatge o el pagament dels algutzirs de la

19 Carta 318 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 10 de gener de 1737). Al peu de pàgina de la *Vita et Scriptis* de Gallissà hi apareix una reproducció d'aquell pacte, traduït al català per Ignasi Casanovas (1932: 298):

«Els qui demanen els preus dels germans de Tournes volen:

»1er. Que els llibres siguin d'aquella edició anotada en els catàlegs o d'una altra no inferior; que siguin sencers i sense esmenes.

»2on. Que siguin tramesos al llibreter francès que viu a Barcelona (Bonardel), a nom de N'Ignasi de Dou i Solà, de Barcelona, el qual rebrà els llibres i en lliurarà el cost.

»3er. Que a càrrec dels venedors van totes les despeses ocasionades per la tramesa, i ells n'han de respondre fins que siguin arribats a Barcelona, per al qual els compradors pagaran la quantitat convinguda.

»Pactada aquesta forma, el convingut en aquesta primera compra serà servat en les compres successives que faran, si Déu ho vol. I esperen dels senyors de Tournes que, adés per la moderació dels preus, adés pel bon tracte i fidelitat, els animaran a ells i els altres a la freqüent compra de llibres.»

20 Carta 331 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 20 de juny de 1737).

21 Carta 322 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 14 de març de 1737).

Inquisició, que s'ocupaven de supervisar la legalitat dels llibres. Finalment, Dou entregava el paquet a un traginer o a algun estudiant que es dirigís a Cervera, on els llibres eren distribuïts per Finestres.

La «companyia Finestres-Dou» va arribar a la fi a principis de 1749, quan Ignasi de Dou i Solà va morir i Finestres va perdre el seu «gestor». Tanmateix, el seu fill, Ignasi de Dou i de Bassols, va ocupar de manera molt més puntual el lloc del pare, malgrat que en aquells moments Finestres ja havia perdut l'interès a augmentar la seva biblioteca.

FINESTRES COM A ESCRIPTOR

Finestres és l'autor de set obres jurídiques i una d'epigràfica. Des de la seva joventut va començar a acumular bastant material redactat, normalment basat en les matèries que impartia en les seves lectures docents, tot i que fins als 58 anys no va treure res a la llum. Les raons de la seva animadversió per publicar les hem de buscar en la seva personalitat excessivament modesta i insegura, així com en la voluntat d'estalviar-se qualsevol descrèdit possible cap a la Universitat i cap a la seva persona, tal com manifesta més d'un cop en les seves cartes (Gallissà, 1932: 334).

Finestres deixa constància en moltes ocasions que la seva fita era escriure per als seus estudiants, però també era important distribuir els llibres pel territori europeu amb l'objectiu de donar-se a conèixer, especialment entre els intel·lectuals. Mayans l'ajudà molt en aquest sentit, i s'assegurà que les seves obres arribessin a mans de personalitats com Meerman, el baró de Senckenberg o Fellenberg. A més a més, també era important que els seus llibres arribessin als cercles de poder, per poder incrementar així les vendes i guanyar patrocinadors. Per això no ens ha de sorprendre la quantitat de llibres que va regalar a alts càrrecs, com el confessor del rei, el governador del Consell de Castella o l'inquisidor general.

Tot i que és cert que la seva relativa fama es va estendre pel continent europeu, la seva popularitat es va quedar circumscrita al segle XVIII (Pérez Simeón, 2005: 30). Així mateix, els seus llibres no foren ni de bon tros un èxit comercial: va vendre'n molt pocs i els pocs que va aconseguir vendre foren a un preu molt baix, cosa que significa que amb prou feines va poder compensar el cost de la impressió. Això sense tenir en compte la quantitat de llibres que va regalar, la qual cosa tampoc va afavorir la recuperació dels costos. Destaca la compra de cent exemplars del primer volum de les seves *Praelectiones* per part de P. Hondt, llibreter de la Haia.²² Però, en general, va tenir sempre un tracte molt decebedor amb els llibreters a qui venia els seus escrits a canvi de diners o de llibres; el cas més paradigmàtic foren els negocis que va mantenir amb Grasset, un llibreter de Lausana, a qui l'any 1762 va confiar 72 exemplars dels seus llibres, i de qui no va saber res durant anys.²³

Les cartes de Finestres són un exemple del procés de publicació de l'època, un procediment que destacava sobretot per la seva lentitud. Un cop Finestres finalitzava el manuscrit,

²² Carta 467 (adreçada a Gregori Mayans, 21 de març de 1751).

²³ Cartes 870 i 901 (adreçades a Gregori Mayans, 28 d'octubre de 1763 i 12 d'agost de 1764, respectivament).

contractava copistes perquè l'hi passessin en net; al mateix temps, acostumava a enviar-ne còpies a Mayans o a Ignasi de Dou i de Bassols perquè l'ajudessin a esmenar-ne les possibles errades. El pas següent era deixar-ho tot enllestit per a la impressió, i amb aquesta finalitat, demanava les llicències oportunes, buscava oficials d'impremta, i encarregava el paper i, si era necessari, els caràcters. El procés d'impressió començava amb la composició de les caixes i les proves d'impremta. A continuació, s'iniciava el tiratge definitiu, que acostumava a ser molt lent i sovint s'havia d'interrompre per poder imprimir conclusions acadèmiques o altres papers que requerien més urgència. Finalitzada la impressió, es feia la censura i si l'obra no s'emparava sota els privilegis de la Universitat, s'havia d'enviar a Madrid per complir els tràmits de taxació i de fe d'errates abans de procedir a distribuir-la.

Amb la intenció de completar aquest apartat, farem una síntesi de la producció escrita del nostre juriconsult, tot i que no comptarem com a primer escrit de Finestres les cartes que l'any 1731 Mayans inclogué en el seu *Epistolarum libri VI* (Mayans, 1732). D'aquesta manera, ens basarem en les tres etapes que Pérez Simeón (2005: 28-30) ha establert en la introducció del facsímil de les *Praelecciones*.

Finestres com a editor (1737-1745)

Aquesta primera etapa engloba les obres d'altres juristes europeus que Finestres publicà per a la Universitat quan exercí com a regent d'impremtes. La seva tasca no només va consistir a reproduir el text d'aquests autors, sinó que també va dedicar molt de temps a corregir-ne els escrits i a completar-los (Gallissà, 1932: 319-333). Parlem concretament de tres publicacions: en primer lloc, l'*Interpretationum iuris*, de B. Chesi, que va sortir de la impremta l'any 1737 (Chesi, 1737). En segon lloc, l'any 1739, va publicar els comentaris d'Altamirano dels tretze primers llibres de les *Quaestiones* de Q. C. Scaevola (Altamirano, 1739), a partir d'un manuscrit que li va enviar Mayans. Finalment, l'última obra aliena que publicà, i l'única que mostra el seu nom en la portada, és la *Iurisprudencia vetus ante-iustiniana* (1744), conforme a l'edició d'A. Schulting i amb les notes de Pere Fabre (Gallissà, 1932: 333-334).

L'obra jurídica de Finestres (1745-1757)

Aquesta segona etapa és la més prolífica de Finestres, sobretot el període comprès entre 1750 i 1757, en el qual publicà sis llibres, la majoria dels quals consistien en compilacions de lliçons que havia dictat a les aules quan era catedràtic. L'any 1745, després d'insistències constants dels seus cercles més pròxims, va decidir treure a la llum el seu primer llibre, les *Dissertacions acadèmiques* (Finestres, 1745), com un tempteig per decidir si publicar la resta del material que tenia preparat.²⁴ Consistia en uns comentaris que després inclouria en la seva obra de 1757 i que, pel que sembla, fou molt ben rebuda pels principals intel·lectuals, tot i que no va tenir gaire èxit en el mercat:

Muchos me instan para que saque a luz mi Hermogeniano, pero me retrahe el ningún despacho que ha tenido el comentario a la l. 5, De justitia et jure, por más que lo ayan aprobado y aun aplaudido muchos hombres doctos y eruditos. Es cosa dura gastar en impresiones de libros que se han de quedar en un rincón de casa de su autor.²⁵

²⁴ Carta 405 (adreçada a Gregori Mayans, 12 de juliol de 1744).

²⁵ Carta 424 (adreçada a Gregori Mayans, 17 de febrer de 1746).

Malgrat aquests modestos inicis revestits d'una actitud bastant pessimista, Finestres va decidir continuar amb la preparació de més obres, tot i que no sabem què fou el que el va fer canviar d'opinió. L'any 1750 va decidir publicar el primer volum de les *Praelectiones Cervarienses* (Finestres, 1750), que inicialment tenia previst enviar a Meerman perquè formessin part del *Thesaurus* que estava confeccionant; finalment, però, va decidir editar-les a l'estampa de la Universitat.²⁶ L'any 1752, va treure a la llum el segon volum, i el 1754, el tractat *De iure dotium* (Finestres, 1754). Entre aquests títols, en va donar a conèixer d'altres de menors dimensions: es tractava de dues repeticions, *Diatriba de divortis bona et gratia* (1750; Finestres, s. a.) i *Disertatio colore furoris* (1751; Finestres, 1750?), que va fer imprimir per complir amb els estatuts, que obligaven els catedràtics de propietat a recitar o imprimir un cop a l'any les seves matèries o repeticions,²⁷ tot i que en el futur van acabar inserits en el seu *Hermogeniano* (1757) i en el segon tom de les seves *Praelectiones* (Finestres, 1752), respectivament.

L'obra cabdal de Finestres fou, sens dubte, els seus *Comentaris de l'Epítom d'Hermogenià* (Finestres, 1757). Pérez Simeón (2013: 485-486) considera que és l'obra principal de Finestres, donat que fou la més extensa i la que més difusió tingué. Es tracta de l'autor que més temps va treballar, almenys des de 1730,²⁸ tot i que el va anar deixant i reprenent durant anys. El 1748 ja va tenir intencions de publicar-lo,²⁹ i el 1751 en va trobar l'ocasió quan Meerman li va demanar el manuscrit per incloure'l en el seu *Thesaurus*; l'inconvenient fou que va arribar massa tard i Meerman es va comprometre a imprimir-lo a part.³⁰ Finestres, durant anys, es va pensar que el seu llibre estava en mans de l'impressor holandès Samuel Luchtmans, però el 1755 va descobrir que no era així; per això va decidir fer-lo tornar per imprimir-lo a Cervera. El 1756 va iniciar-ne els preparatius³¹ i el 1757 va sortir de les premses de la Universitat.

Obra epigràfica de Finestres (1757-1762)

Aquest apartat inclou un sol títol, el *Sylloge Inscriptionum Romanarum* (Finestres, 1762), una obra completament diferent de les anteriors, no només per la seva temàtica, sinó també pel seu procediment de publicació. Com que no es tractava d'una repetició ni d'un dictat acadèmic, va haver de passar pels procediments promulgats pel Consell de Castella. Finestres, durant anys, va anar recopilant inscripcions romanes de Catalunya; la primera referència que ens consta d'aquesta col·lecció data de 1731³² i el 1748 ja en tenia unes 300.³³ En un principi no les havia de publicar ell, sinó B. Pou, però no sabem quins motius el portaren a emprendre ell mateix aquella tasca. Les seves fonts principals foren Gruter i Muratori, tot i que no els va poder consultar directament, sinó que va treballar a partir de còpies:

26 Carta 449 (adreçada a Gregori Mayans, 22 de desembre de 1748).

27 Títol XVII, article 1. A: *Estatutos y Privilegios Apostólicos y Reales de la Universidad y Estudio General de Cervera* (1750).

28 Carta 196 (adreçada a Gregori Mayans, 26 de novembre de 1730).

29 Carta 449 (adreçada a Gregori Mayans, 22 de desembre de 1748).

30 Carta 492 (adreçada a Gregori Mayans, setembre de 1752).

31 Carta 571 (adreçada a Gregori Mayans, 30 de maig de 1756).

32 Carta 214 (adreçada a Gregori Mayans, 1 de setembre de 1731).

33 Carta 1432 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 20 de novembre de 1748).

Mi dueño y amigo verdadero: Tal es ciertamente Vm., porque otro no hubiera tomado por mí tan penoso trabajo, como es cotejar todas mis inscripciones manuscritas con las impresas por Grutero y Muratori, emendando lo que yo equivoqué en las citas de entrambos, y mala copia de algunas inscripciones, y advirtiéndome no pocos errores míos y de los que copiaron mi borrador. El origen de estas equivocadas provienen de que yo no he tenido a Grutero ni a Muratori, sino solamente una copia que me comunicó un amigo, sacada por él mismo quando estava en Roma, de los 4 tomos de *Inscripciones* de Muratori, sin distinción de los autores originales a los quales pertenecían; y como yo, años ha, en Poblet copié de Grutero las que trae tocantes a Cataluña, por esso confundí un autor con otro. Ya, gracias a la diligencia de Vm., queda todo emendado en mi exemplar, que irá luego a la prensa, a no ser que espero en breve letra nueva de Barcelona. Vm. es árbitro de poner en mi libro quanto gustare, que con esto tendrá el libro algo de bueno.³⁴

Precisament aquesta fou la crítica que li feu Flórez (1769) en un dels volums de la seva *España sagrada*, que el 1772 fou resposta per Ramon Llätzer de Dou en el seu *Finestresius vindicatus* (Dou, 1772). Amb el temps, aquesta collecció de Finestres es va anar ampliant, fins al punt que fou necessari treure a la llum un suplement, que també va anar a càrrec de Ramon Llätzer de Dou, l'any 1769 (Dou, 1769).

CONTROL I CENSURA

Censura estatal

La Universitat gaudia de certs privilegis respecte als procediments habituals de censura civil; els cancellers tenien la facultat de donar llicències per imprimir conclusions, edictes i altres documents pertinents a la institució, però tots els altres impresos requerien el permís del subdelegat del superintendent d'impremtes, ubicat a Madrid (Rubio y Borrás, 1915: 183). A part, el 10 d'abril de 1745, el claustre la Universitat de Cervera va comunicar al Consell de Castella la «pretensión [...] de imprimir los dictados académicos y materias que leen sus profesores, con sola la censura del eclesiástico y liz[enci]a de la Univ[ersida]d, conforme se practica en Salamanca» (Llaquet, 2001: 386). El dit privilegi, registrat en el Llibre de Claustres i concedit per Felip V, tenia molt a veure amb les disposicions dels estatuts de la Universitat, en virtut de les quals tots els catedràtics de propietat estaven obligats a fer un cop l'any una repetició de la matèria que llegien oralment, o bé presentar-la impresa donant-ne dues còpies a la llibreria³⁵ de la Universitat;³⁶ un exemple són les dues obres que publicà Finestres els anys 1750 i 1751, que ja hem vist en la secció anterior.

Quasi totes les publicacions de Finestres es van emparar en aquest privilegi; de fet, totes excepte una, el *Sylloge* (1762), possiblement perquè es tractava d'una recopilació d'inscripcions i no d'una repetició acadèmica. Així doncs, va haver de seguir el tràmit burocràtic habitual de «llicència, taxa i fe d'errates», estipulat des de la pragmàtica de 1558.³⁷ Coneixem

³⁴ Carta 1492 (adreçada a Gregori Mayans, 21 de març de 1761).

³⁵ *Llibreria* era sinònim de *biblioteca*, a l'època.

³⁶ Títol XVII, article 1. A: *Estatutos y Privilegios Apostólicos y Reales de la Universidad y Estudio General de Cervera* (1750).

³⁷ Llei III, títol XVI, llibre VIII de la *Novísima recopilación de las leyes de España* (1805).

a la perfecció el procediment que va seguir gràcies als preliminars del llibre, que per llei havien d'estar presents al principi de cada impressió: primerament, va haver d'enviar l'original al Consell de Castella, on un secretari de cambra del rei, Juan de Peñuelas, li va concedir la llicència d'impressió i li retornà l'original firmat i rubricat. Un cop imprès l'exemplar, va haver de tornar a enviar al Consell de Castella l'original rubricat acompanyat d'un exemplar imprès, per així comparar-los i elaborar l'anomenada fe d'errates, expedida pel corrector general, que en el seu cas es tractà de Manuel González Ollero. Juntament amb la fe d'errates, també havia d'obtenir, per part del secretari de cambra del rei, la taxa —es taxà a set maravedisos cada plec. Així mateix, també havia de passar la censura eclesiàstica, per mitjà de la qual obtenia l'imprimàtur d'un prelat assegurant que no atemptava contra la fe ni la religió cristianes. Com que no pertanyia a un orde religiós, ni tractar de temes de fe, no requeria altres permisos procedents dels superiors d'un orde o una altra institució religiosa (Reyes Gómez, 2010: 28-29).

Un altre aspecte que potser també va incidir en el fet que el *Sylloge* no estigués sota l'empara dels privilegis de la Universitat foren les polítiques de Juan de Curiel, el jutge privatiu d'imprentes des del febrer de 1752. Curiel, el 22 de desembre de 1752, va establir un reglament de dinou capítols³⁸ que regulava amb una duresa extrema tot allò que es relacionava amb el comerç del llibre i la censura prèvia. Pel que respecta a la censura prèvia, el que s'establí en el reglament no va suposar cap novetat; de fet, va seguir les pinzellades de la pragmàtica de 1558, però endurint-ne les penes, donat que al segle XVIII sembla que s'havia produït una relaxació dels controls, i les mesures establertes el 1558 no es complien en gaires ocasions (Reyes Gómez, 2010: 14).

La primera manifestació de Finestres contrària a les directrius de Curiel data del 9 d'agost de 1756,³⁹ tot i que tampoc veiem una reacció ni una aplicació immediata d'aquestes polítiques; de fet, Finestres va imprimir amb tota normalitat *De iure dotium* (1754) i *Hermogoniano* (1757). La seva queixa principal contra els que ell anomenava «nuevos Aristarcos matritenses» era que les disposicions del jutge d'imprentes eren contràries al privilegi reial de la Universitat, que permetia imprimir només amb la llicència del claustre i de l'ordinari eclesiàstic les repeticions acadèmiques:

Yo confío que la providencia del rey reprimirá la insolencia de esos nuevos Aristarcos matritenses, tan perjudiciales a las buenas letras, y dará otra disposición; pues no dudo que le aurán dado muchas quejas sobre esta intolerable vexación de los escritores. A don Josef Grau, cuyo libro de *Repeticiones canónicas* cayó en manos de aquel ministro, le hazen pagar un tanto por cada pliego para los censores, y, aunque lo han ya examinado una vez, dicen que no basta, y que es menester verse otra, porque la materia es delicada. A más de esto, ha de satisfacer los gastos de la licencia del Consejo, tasa y fee de erratas, y, quitando los principios que tenía el libro, substituir otros con dichas licencias etc. Y esto es por grande benignidad del ministro, en consideración de que Grau obró con buena fee. Yo no quiero mover nada, hasta que me toquen inmediatamente; porque quien avía de salir es la Universidad, cuyo privilegio bien fundado se le vulnera sin razón alguna, o, por mejor decir, se le quita.⁴⁰

38 Llei XXII, títol XVI, llibre VIII de la *Novísima recopilación de las leyes de España* (1805).

39 Carta 582 (adreçada a Ignasi de Dou i de Bassols, 9 d'agost de 1756).

40 Carta 1486 (adreçada a Gregori Mayans, 22 de desembre de 1759).

No sabem com va acabar la disjuntiva entre els privilegis de la Universitat i els preceptes del jutge d'impremtes. Però, malgrat el reglament de Curiel, sembla que la Universitat de Cervera continuava tenint potestat per imprimir llibres només amb el permís de l'ordinari eclesiàstic i del canceller, almenys pel que fa als impresos de menys de divuit plecs, sense haver d'acudir a Madrid, tal com mostren dues cartes de Finestres de 1770.⁴¹ Tanmateix, no sabem si aquest límit afectava tots els impresos o només els llibres que no eren repeticions o dictats acadèmics dels catedràtics.

Censura eclesiàstica

Si alguna cosa diferenciava la censura civil de l'eclesiàstica era que la primera s'exercia de manera prèvia a la impressió i la segona només tenia competències sobre els escrits a posteriori (Caro López, 2004: 480). No hi ha cap dubte sobre el fet que la Inquisició era present en molts aspectes de la cultura escrita, no només en la publicació; ja hem vist que, per importar llibres estrangers, aquests primer havien de passar pel control de les duanes, on eren examinats pels qualificadors i algutzirs de la Inquisició. En general, Finestres acatava les disposicions del Sant Ofici, però a vegades fa la impressió que les veia com un mer procediment burocràtic que entorpia i alentia l'arribada dels seus apreciats llibres. Per això, veiem com en ocasions intentava eludir aquests controls.⁴²

La Inquisició des de 1551 publicava l'*Índex de llibres prohibits*, i des de 1571, l'*Index expurgatoris*, que es diferenciaven dels primers per no prohibir llibres sencers, sinó només passatges dels mateixos. L'epistolari deixa constància del penúltim *Índex* publicat per la Inquisició, que va veure la llum l'any 1747 a través de l'inquisidor Pérez de Prado y Cuesta.⁴³ A això s'hi afegeixen els constants edictes relatius a prohibicions o expurgacions de llibres⁴⁴ que de tant en tant, i sense una periodicitat concreta, el Sant Ofici també transmetia als fidels (Galende i Santiago, 2015: 8-10).

Així mateix, Finestres tenia comissió del Tribunal de la Inquisició de Barcelona per expurgar llibres seguint les pautes dels índexs del Sant Ofici (Gallissà, 1932: 445). A més a més, a partir de 1734, amb l'ajuda de Mayans, va engegar els tràmits pertinents per obtenir la llicència de llibres prohibits:

Amigo, el deán se halla embarazado con muchos libros, y yo con algunos, que, por no estar en el *índice expurgatorio* de la inquisición de España y necesitar de expurgación, no encontramos otro medio, para tenerlos sin escrúpulo, que el sacar licencia de tener libros prohibidos; porque estamos bien ciertos que, si los delatáramos, no saldrían jamás del lugar en que los

41 Cartes 991 i 992 (adreçades a Ramon Llätzer de Dou, 30 de setembre de 1770 i 1 d'octubre de 1770, respectivament). De tota manera, he trobat recentment a l'Arxiu Històric Nacional un document referent a aquesta limitació de divuit plecs a la Universitat de Salamanca. Es tracta d'una carta enviada el 1754 per Felipe Arango, subdelegat d'impremtes de Salamanca, en la qual es dona per advertit sobre el fet que només pot donar llicència per imprimir sermons, dissertacions, pronòstics i altres papers semblants que no excedeixin els divuit plecs (Arxiu Històric Nacional, Consejos, lligall 50689).

42 Carta 496 (adreçada a Gregori Mayans, 26 de novembre de 1752).

43 Carta 1403 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 1 de febrer de 1748).

44 Carta 1182 (adreçada a Ramon Llätzer de Dou, 22 d'abril de 1776).

dexarían arrinconados; pues ni estos Sres. inquisidores ni los calificadores quieren fatigarse en cosa tan mohinosa. Por esto recurrimos a Vm. para que se sirva de informarnos cómo y a quién se ha de pedir esta licencia; avisando también de su coste: a vista de lo que daremos providencia para sacarla.⁴⁵

Aquest procediment va ser sorprenentment ràpid: Finestres no va haver d'esperar ni un mes per rebre la dita llicència.⁴⁶ No obstant això, el febrer de 1747, precisament el mateix any que publicaren el penúltim *Índex de llibres prohibits*, un edicte de l'inquisidor general va revocar les llicències a persones laiques per llegir obres condemnades (Galende i Santiago, 2015: 15).⁴⁷ Mayans li va tornar a aconsellar com demanar de nou la llicència,⁴⁸ i mentre no la tingué renovada, va entregar alguns llibres a un qualificador inquisitorial.⁴⁹ Finalment, el 27 d'agost del mateix any, va rebre la llicència per als llibres concrets que havia demanat, ja que, a partir d'aquell moment, les llicències deixaven de ser generals.

Del Sr. inquisidor general recibí carta muy favorecida, en que me pedía un catálogo de los libros prohibidos que yo quisiese; y después me embió la licencia, toda escrita de su mano, con términos muy honoríficos y sin limitación de tiempo, para unos 20 tomos que le supliqué, los cuales eran expressamente prohibidos por el Índice y decretos modernos, y algunos de ellos de la librería del canónigo Gonser, como ya lo advertí a dicho Sr. inquisidor general para evitar escrúpulos.⁵⁰

CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquest article ha estat analitzar, a partir de les cartes de Josep Finestres, la relació d'un intel·lectual català del segle XVIII amb la cultura escrita. Partint d'aquesta base, és cert que utilitzar l'únic cas de Finestres com un exemple generalitzador seria pecar de simplificació; però tampoc podem considerar-lo com un cas aïllat, ja que al costat de Finestres existien molts intel·lectuals que compartien el mateix amor pels llibres, tot i que potser el manifestaven de maneres diverses. Entre els punts extrapolables a l'àmbit general podem referir-nos al seu afany per erigir una bona biblioteca personal o a les conseqüències de l'estricta control, propi d'una societat desproveïda de llibertat d'impresca. Tanmateix, alguns dels factors dels quals hem tractat en aquest estudi sí que es poden considerar particularitats del nostre jurisconsult: les seves ànsies per escapar-se de l'aïllament de llibres de Cervera, o l'extremament lent i difícil procés de publicació amb el qual va haver d'operar, que segurament va estar vinculat a les conseqüències de les deficiències pròpies de la impremta de Cervera, i no tant a una particularitat inherent al sistema de publicació de l'època.

Com hem vist, Finestres ha estat un personatge molt estudiat, malgrat que els treballs historiogràfics més complets que s'han fet fins ara daten de fa més de mig segle. Hem intentat abordar-ne la persona des d'un punt de vista més personal, ja que la seva vida no

45 Carta 252 (adreçada a Gregori Mayans, 22 de juny de 1734).

46 Carta 258 (adreçada a Gregori Mayans, 1 d'agost de 1734).

47 Carta 430 (adreçada a Gregori Mayans 2 d'abril de 1747).

48 Carta 1442 (de Gregori Mayans adreçada a Finestres, 4 de març de 1747).

49 Carta 1378 (adreçada a Ignasi de Dou i Solà, 4 de maig de 1747).

50 Carta 433 (adreçada a Gregori Mayans, 27 d'agost de 1747).

es pot resumir en grans proeses. En relació amb això, la tesi que hem defensat és que, si el talent de Finestres va passar a la posteritat, va ser gràcies a Mayans, el qual sempre l'animà a superar la seva excessiva modèstia i s'assegurà que els seus contactes cortesans i intel·lectuals beneficiessin el seu amic. Pel que fa a la principal font d'aquest article, les seves cartes, la conclusió que podem extreure'n és que la xarxa epistolar que hem pogut veure és només una petita part del veritable, complex i ampli sistema de relacions epistolars que segurament va cultivar el nostre jurisconsult.

Finestres era un bibliòfil empedreït i bona part de les seves activitats diàries van girar al voltant dels llibres. Com hem reiterat, Cervera era una ciutat literàriament pobra i Finestres descobrí que la millor manera de superar aquesta deficiència era contactant directament amb llibreters europeus; d'aquesta manera va sorgir una espècie de companyia comercial que va crear amb el seu amic, Ignasi de Dou i Solà, i que durà gairebé deu anys. Tanmateix, hem de remarcar que, en general, la relació que Finestres va tenir amb els llibreters va ser bastant problemàtica, tant pel que fa a la venda de llibres com a la seva compra.

La intenció del nostre jurisconsult va ser dirigir els seus llibres als seus estudiants, tot i que també va intentar fer tot el possible perquè traspassessin les fronteres locals. Els resultats de la seva carrera com a escriptor no van compensar els esforços que va invertir en el tediós i interminable procés de publicació, ni tampoc van neutralitzar el treball que emprà per superar totes les traves burocràtiques del sistema de control i de la censura civil i eclesiàstica.

D'aquesta manera, donem per acabada aquesta nova aproximació a la figura de Josep Finestres. El nostre objectiu ha estat plantejar la vida d'aquest personatge des d'una perspectiva innovadora, que aportés noves línies d'estudi sobre aquest individu tan rellevant per a la història de Cervera i per a la seva Universitat.

BIBLIOGRAFIA

- AGUSTÍ, L. (2016). «El Catálogo (1747) de venta de la biblioteca de Miquel Gonser (1697-1743), cancelario de la Universidad de Cervera». A: RUEDA RAMÍREZ, P. J.; AGUSTÍ, L. (coord.). *La publicidad del libro en el mundo hispánico (siglos XVII-XX). Los catálogos de venta de libreros y editores*. Madrid: Calambur, p. 253-280.
- ALTAMIRANO E VELASQUES, J. (1739). *D. D. Joannis Altamirani et Velazquez... In primis XIII Libros ex XX quaest Q. Cervidii Scaevolae commentarius*. Cervera: Typis Academicis, excudebat Emmanuel Ibarra.
- AMOR LÓPEZ, S. (2015). *La pràctica epistolar a Catalunya (1700-1850): usos de la carta familiar*, tesi doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- ANTÓN PELAYO, J. (2005). *La sociabilitat epistolar de la família Burgués de Girona (1799-1803)*. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona.
- (2013). *La correspondència epistolar de la família Burgués (1750-1850)*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- BATLLORI, M. (1997). *La Il·lustració*. València: Tres i Quatre.
- BRAGADO LORENZO, J.; CARO LÓPEZ, C. (2004). «La censura gubernativa en el siglo XVIII». *Hispania*, núm. 217, p. 571-600.
- CARO LÓPEZ, C. (2004). «Censura gubernativa, iglesia e inquisición en el siglo XVIII». *Hispania Sacra*, vol. 56, núm. 114, p. 479-512.
- CASANOVAS I. (ed.) (1932). *Jospe Finestres. Estudis biogràfics: estudi preliminar, elogi funeral, vida i escrits, documents*. Barcelona: Balmes.

- (1953). *La cultura catalana en el siglo XVIII. Finestres y la Universidad de Cervera*. Barcelona: Balmes.
- CASTELLS BERTRAN, J. (1989). «Las ciencias sociales en la biblioteca de Josep Finestres». *Palestra Universitària*, núm. 4, p. 307-318.
- CHESI, B. (1737). *Interpretationum iuris*. Cervera: Emmanuel Ibarra.
- DOU I DE BASSOLS, R. L. de (1769). *Inscriptiones Romanae in Catalaunia repertae post vulgatam Syllogen D. D. Iosephi Finestres et Monsalvo*. Cervera.
- (1772). *Finestresius Vindicatus*. Barcelona: Francisco Suriá y Burgada
- DURAN I SANPERE, A. (1977). *Llibre de Cervera*. Barcelona: Curial.
- Estatutos y Privilegios Apostólicos y Reales de la Universidad y Estudio General de Cervera* (1750). Cervera: impresos en su oficina de Cervera, por Josef Barber y compañía.
- FERNÁNDEZ SEGADO, F. (2014). *La libertad de imprenta en las cortes de Cádiz (el largo y dificultoso camino previo a su legalización)*. Madrid: Dykinson-Constitucional.
- FINESTRES I DE MONSALVO, J. ([s. a.]). *Diatriba de divortiis bona gratia... auctore Josepho Finestres et de Monsalvo*. [S. II: s. n.]
- (1745). *Exercitationes academicae XII: In L. Ex hoc Jure 5. Dig. de Just. et Jure, atque altera In L. Cum igitur 2. Digestor de Statu hominum. Ex Libro I. Epitomarum juris Hermogeniani J. Crr. Josephi Finestres et de Monsalvo... Accedit dissertatio de eodem Hermogeniano et ejus scriptis*. Cervera: Typis Academicis, excudebat Emmanuel Ibarra.
- ([1750?]). *Dissertatio de colore furoris in querela inofficiosi testamenti, vice acroaseos anniversariae, ex academico Instituto elucubrata, et publici juris facta a D. Josepho Finestres et Monsalvo*. Cervera: Typ. Academic. apud Josepgum Barber & Soc.
- (1750). *Josephi Finestres et de Monsalvo... Praelectiones cervarienses, sive commentarii academici ad titulum pandectarum de liberis, et postumis...; tomus primus*. Cervera: Typis Academicis per Josephum Barber, & Soc
- (1752). *Josephi Finestres et de Monsalvo... Praelectiones cervarienses sive Commentarii academici ad titulos pandectarum de inofficioso testamento, ac de vulgari, et pupillari substitutione*. Cervera: Typis Academicis per Josephum Barber.
- (1754). *De Iure Dotium Libri V*. Cervera: Josepgum Barber.
- (1757). *D. Iosephi Finestres et de Monsalvo... In Hermogeniani Icti Ivria Epitomarum: libros VI Commentarius tomus II...: cum duplici indice*. Cervera: Typis Academicis, apud Antoniam Ibarra Viudam.
- (1762). *Sylloge inscriptionum romanarum quae in Principatu Catalauniae... observationibus illustratarum a D. D. Josepho Finestres et de Monsalvo*. Cervera: Typis Academicis, per Antoniam Ibarra Viudam.
- (1933). *Epistolari*, I. Edició a cura d'Ignasi Casanovas. Barcelona: Balmes.
- (1934). *Epistolari*, II. Edició a cura d'Ignasi Casanovas. Barcelona: Balmes.
- (1969). *Epistolari*, suplement. Edició a cura de Miquel Batllori. Barcelona: Balmes.
- (2005). *Praelectio cervariensis sive commentarius accademicus ad titulum pandectarum de vulgari et pupillari substitutione*. Edició a cura de Maurici Pérez Simeón. Barcelona: Parlament de Catalunya i Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.
- FLÓREZ, E. (1769). *España Sagrada, Tomo XXIV. Antigüedades Tarraconenses. Preliminar a las memorias eclesiásticas de la Santa Iglesia de Tarragona*. Madrid: Antonio Marín.
- GALENDE DÍAZ, J.C.; SANTIAGO MEDINA, B. (2015). «La atracción de lo prohibido: las licencias inquisitoriales para leer libros como tipología diplomática (s. XVIII)». A: *III Simpósio Internacional de Estudos Inquisitoriais*. Alcalá de Henares: Universidade Federal do Recôncavo da Bahia, p. 1-30.
- GALLISSÀ I COSTA, L. (1802). *De vita et scriptis Iosephi Finestres et a Monsalvo, iurisconsulti barcinonensis in cervariensis academia iuris civilis primarii, antecessoris emeriti commentariorum libri IIII*. Cervera: Segismundo Bou i Baranera.
- (1932). «Vida i escrits de Josep Finestres i de Monsalvo». A: CASANOVAS, I. (1932: 253-459).
- GARCÍA CÁRCEL, R. (coord.) (2002). *Historia de España. Siglo XVIII. La España de los Borbones*. Madrid: Cátedra.
- Iurisprudentia vetus ante-justiniana: complectens fragmenta legum regiarum & decemviralium romanorum... adjectae sunt Petri Fabri... notae ad Ulpiani titulos XXIX* (1744). Cervera: Typis Academicis, excudebat Emmanuel Ibarra.
- JIMÉNEZ SUREDA, M. (2004). «El filósofo comedido. La Ilustración en una capital de corregimiento». *Cuadernos Dieciochistas*, núm. 5, p. 147-167.

- LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, J. L. (2001). *La Facultad de Cánones de la Universidad de Cervera (s. XVIII-XIX)*, tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- MAYANS, G. (1732). *Epistolarum libri VI*. València: Antonio Bordázar.
- MESTRE, A. (1978). «Problemas con la censura. Informe de Mayans sobre el Auto de censura de libros establecido por Juan Curiel en 1752». A: *El mundo intelectual de Mayans*. Oliva: Ayuntamiento de Oliva, p. 333-350.
- (1983). «Difusión de la cultura española en los países germánicos. Mayans y el círculo de Gerardo Meerman». *Revista de Historia Moderna*, núm. 3, p. 225-260.
- (1985). «Relación epistolar-cultural entre el editor lionés Roque Deville y Mayans». *Revista de Historia Moderna*, núm. 5, p. 141-155.
- (2000). «La carta, fuente de conocimiento histórico». *Revista de Historia Moderna*, núm. 18, p. 13-26.
- Novísima recopilación de las leyes de España* (1805). Libros VIII i IX, títol XVI: «De los libros y sus impresiones, licencias y otros requisitos para su introducción y curso», tom IV.
- PALAO GIL, J. (2013). «Notes sobre la postguerra jurídica a Catalunya i València en la correspondència entre Josep Finestres i Gregori Mayans». A: DANTÍ, J.; GIL, X.; MAURO, I. (ed.). *Actes del VII Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Barcelona: Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona, p. 1071-1098.
- PÉREZ SIMEÓN, M. (2004-2006). «Censura i autocensura a l'obra de Josep Finestres». *Ivs Fvgit*, núm. 13-14, p. 77-93.
- (2005). «Estudi introductorio». A: FINESTRES I DE MONSALVO, J. *Praelectio cervariensis sive commentarius accademicus ad titulum pandectarum de vulgari et pupillari substitutione*. A Edició a cura de Maurici Pérez Simeón. Barcelona: Parlament de Catalunya i Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, p. 15-52.
- (2013). «El comentario de Josep Finestres a los *Iuris Epitomae* de Hermogeniano». *Glossae: European Journal of Legal History*, núm. 10, p. 458-488.
- PRATS CUEVAS, J. (1987a). *La Universidad de Cervera en el siglo XVIII*, tesi doctoral. Lleida: Universitat de Barcelona.
- (1987b). «Historiografía y publicismo sobre la Universidad de Cervera: entre el mito y el sambenito». *Manuscripts*, núm. 6, p. 49-72.
- PRATS SEDEÑO, J. (2004). «La documentación histórica de la Universidad de Cervera: La figura del cancelario Dr. Francisco J. Fuertes Piquer (1717-1789)». *Revista General de Información y Documentación*, vol. 14, núm. 2, p. 97-131.
- REYES GÓMEZ, F. de los (2000). *El libro en España y América. Legislación y censura (siglos XV-XVIII)*, 2 vol. Madrid: Arco/Libros SL.
- (2010). «La estructura formal del libro antiguo español». *Paratesto*, núm. 7, p. 9-59.
- RUBIO Y BORRÁS, M. (1915). *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, vol. I. Barcelona: Librería Verdàguer.
- (1916). *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, vol. II. Barcelona: Librería Verdàguer.
- RUIZ FARGAS, M. (2016). «El privilegio de privativa de libros de común enseñanza de la Universidad de Cervera en tiempos de Manuel Ibarra (1735-1749, 1754-1757)». A: RUEDA RAMÍREZ, P. J.; AGUSTÍ, L. (coord.). *La publicidad del libro en el mundo hispánico (siglos XVII-XX). Los catálogos de venta de libreros y editores*. Madrid: Calambur, p. 129-159.
- SEMPERE Y GUARINOS, J. (1786). *Ensayo de una biblioteca de los mejores escritores del reinado de Carlos III*, tom III. Madrid: Imprenta Real.
- SOLDEVILA, F. (1938). *Barcelona sense Universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona (1714-1837)*. Barcelona: Tipografia Emporium.
- TORRAS I BAGES, J. (1981). *La tradició catalana*. Barcelona: Edicions 62 i «la Caixa».
- TORRES I AMAT, F. (1836). *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña*. Barcelona: Imprenta Verdàguer.
- VILA, F. (1981). *Reseña histórica, científica y literaria de la Universidad de Cervera*. Tàrraga: Biblioteca de Cervera y la Segarra.

FONTS DOCUMENTALS

- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Fons de Ramon Llàtzer de Dou, 5D26-1/3.
 Arxiu Històric Nacional (AHN), Consejos, lligall 50689.